

Проведене дослідження дає підстави для висновку щодо того, що все чіткіше окреслюються історико-культурні, соціально-економічні, природно-кліматичні та ін. передумови, а також контури становлення СЗТ в області, які сприяють розвитку різних видів туризму і спорту, зокрема, зародженню і становленню сільського зеленого туризму.

1. Згідно матеріалів з архіву П. Гонювського, м. Яремча Івано-Франківської обл.
2. www.gov.if.ua / Характеристика області
3. Стратегія розвитку м. Яремча та Яремчанського регіону, 2003. – 50 с.

In the article certainly and grounded pre-conditions of origin and becoming of rural green tourism. Zaprponovano own interpretation of this concept.

Загородній О.П., Ковальчук Є.О.

АКСІОМА АДАМА СМІТА

У статті розглядається важлива соціально-економічна категорія, яка має вплив на ефективний розвиток економіки та поліпшення добробуту населення. Проблема організації заробітної плати є однією з важливих в умовах переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки. В статті названо різні концепції даної категорії, виходячи з конкретних історичних умов розвитку суспільства.

Ключові слова: праця, робоча сила, ціна праці, специфічна продуктивність, фонд життєвих засобів, розподіл благ, праця і дозвілля.

I. Вступ. Аксиома – це висхідне положення будь-якої науки або теорії, що приймається бездоказово.

Адам Сміт (1723–1790) всесвітньо відомий вчений економіст, досліджуючи категорію заробітної плати використовує аксіому яка стверджує, що низькою заробітною платою можна зруйнувати найбагатшу державу.

Заробітну плату, як соціально-економічну категорію досліджували, досліджують і будують досліджувати на різних етапах розвитку людського суспільства економісти, філософи, соціологи, політологи та державні діячі. І в соціально-економічній літературі дається ряд концепцій заробітної плати, її суті, джерел утворення та впливу на соціально-економічний розвиток країни.

II. Постановка завдання Так, у А.Сміта є дві концепції заробітної плати; одна для первісного суспільства, що визначається як природна винагорода за працю; а з появою капіталу і приватної власності, заробітні плати уже не є природна винагорода, а частина продукту праці робітника, як самостійна економічна категорія, що відокремлена від прибутку і ренти. Це трудовий дохід, це частина

вартості виробленого продукту.

Сучасне трактування категорії «заробітна плата» бере початок від теорії «трьох факторів» виробництва Ж.Б. Сея (1767–1832), як дохід на фактор виробництва. Згідно цієї теорії заробітна плата є плата за послуги фактора виробництва «робоча сила» «Х», це дохід виробника за надані послуги підприємцю. Підприємець купуючи фактор виробництва «Х», купує послуги які здатні створювати вартість. За цих умов заробітна плата виступає як ціна праці, але величина заробітної плати відповідає не всім затратам праці робітника, а лише вартості товару – робоча сила.

Вартість товару робоча сила, виражена вартістю життєвих благ є природна ціна робочої сили. В умовах ринкової економіки, в силу конкуренції на ринку праці, ціна відхиляється від вартості під дією законів попиту і пропозиції на товар «робоча сила». Таким чином, вартість товару «робоча сила» і ціна товару «робоча сила» не є тотожністю.

Суть заробітної плати можна визначити як ринкову ціну праці. Але заробітну плату не, слід розглядати як дохід, оскільки вона становить частину витрат виробництва на відновлення працездатності та відтворення робочої сили. Ще відомий російський економіст, учасник декабристського руху М. Тургенєв у своїй програмі фінансової реформи відзначав, що заробітна плата не оподатковується, оскільки це витрати виробника на заміщення трудових ресурсів.

Праця стала товаром, писав Ф. Віндаль (1812–1872), – пропозиція якої щоденно зростає, в той час як попит на неї щоденно зменшується. Робітник, звільнившись від прикріплення до землі став додатком речей, ним до певної міри володіє капітал; робіт-

ник стає під владу капіталу, він є фактор виробництва, фактором, що має значну вартість і цю вартість, з метою економії ресурсу, власник виробництва намагається знизити до мінімуму. Концепцію мінімуму існування робітника (природну ціну робочої сили) розробив У. Петті (1623–1687), згідно якої, заробітна плата повинна

закріплюватися на рівні, який би забезпечував існування робітника, щоб він міг жити, працювати і розмножатись, але не більше.

У. Петті намагався обґрунтувати положення про законодавче

встановлення максимуму заробітної плати, що цей максимум не є довільним регулюванням, а таким, що опирається на реальний базис і становить мінімум засобів існування, який має відповідати прожитковому мінімуму працівника.

Пояснюючи категорію «мінімум» засобів існування Д. Стюарт (1712–1780) поділяє ці засоби на фізично необхідні і політично необхідні. Такий поділ він пояснює необхідністю при формулюванні закону заробітної плати: щоб дати «державному діячеві» критерії для нормування і регулювання заробітної плати. Стюарт стверджує, що з розвитком суспільства заробітна плата повинна зростати внаслідок подорожчання продуктів землеробства... Підвищення цінності засобів існування повинно підвищувати ціну всякої праці.

Тезу про поділ виробленого продукту на зарплату і прибуток висловили економісти Туган-Барановський, Кларк, Броунгаль, Гарков та інші, доводячи, що ділити більше ніж виробляється неможливо. Якщо виробляється більше, то в процесі поділу більша величина дістається працівникові.

III. Результати. Суспільний продукт розподіляється між різними групами які приймають участь у виробництві цього продукту. Розмір заробітної плати і процент на капітал, що приймає участь у виробництві і підприємницькі здібності організатора виробництва виплачуються виходячи з того, що праця, капітал і підприємство отримують таку кількість благ, скільки виробили.

Джон Бейте, Кларк (1847–1938) стверджував, що заробітна плата являє долю робітника в Суспільному продукті і робітник повинен отримувати рівно стільки, скільки він виробив. Звідси Дж. Кларк вводить поняття закону «специфічної продуктивності», згідно

якого доля доходу спрямованого на оплату любой продуктивної функції вимірюється величиною дійсно виробленого за її допомогою продукту. Але в умовах конкурентної економіки розподіл має тенденцію до мінімальної оплати праці. При високому рівні заробітної плати зростає мотивація працівника до розвитку продуктивності, до збільшення ВВП та соціально-економічного зростання в цілому. Підвищуючи продуктивність праці робітник досягає вищого рівня власного доходу. Ріст власного доходу підвищує попит на вироблений продукт, а якщо зростання доходу спостерігається у всіх працівників, зростає сукупний попит (AD), що викликає потребу і можливість збільшувати об'єми виробництва (AS). І як результат, підвищується добробут народу, накопичення капіталу і розширення суспільного виробництва, зростає зайнятість.

Проблеми з якими стикаються робітники, писав Джон Р. Коммонс (1862–1945), випливають не з класової боротьби, а породжуються ринковою конкуренцією. Конфлікт, як правило, виражається в антагонізмі між ринковою ціною і заробітною платою.

Зростання заробітної плати в умовах переходу до ринкової економіки з конкурентним механізмом є той стимул за допомогою якого економічні одиниці досягають успіху використовуючи законні засоби. Проблема розподілу набуває суспільного характеру.

Високий рівень заробітної плати, писав А. Сміт, дає можливість на краще утримання дітей та народжувати їх.

Низький рівень заробітної плати (власний дохід працівника) не стимулює підвищення продуктивності праці та її інтенсивності; у працівника зникає мотивація до зростання ефективності виробництва; зароджується байдужість до результатів колективної праці і гуманних відносин до виробничого колективу.

Якщо низький рівень заробітної плати є довготривалим і масовим, то це впливає на купівельну спроможність більшості робітничого населення. В результаті сукупний попит (AO) скорочується, що негативно впливає на сукупну (AS) пропозицію; виробництво товарів скорочується, зростає безробіття; економіка заходить в стан депресії; прибутки зменшуються; погіршується загальний соціально-економічний стан більшості населення країни.

При зниженні оборотного доходу, працівник щоб компенсувати це зниження збільшує тривалість свого робочого часу, жертвуючи дозвіллям. Збільшення годин робочого часу (годин праці) може бути на основному робочому місці (надурочні години) або додаткової роботи за сумісництвом у вільний від основної роботи час чи виконання замовлень. Працівник співставляє тривалість робочого часу, ставку заробітної плати, або договірну величину оплати праці та ринкові ціни на товари і послуги. Математично це можна показати:

$$W(T-F) = P \cdot X$$

- W – сума заробітної плати;
- T – загальний робочий час;
- P – ціна блага;
- F – тривалість вільного часу;
- X – реальне благо.

В цивілізованому суспільстві (якщо ми вважаємо себе такими) людина має мати можливість існувати за рахунок праці і її заробітна плата повинна бути достатньою для існування працівника. Вона має включати щонайменше два елементи, писав Д.А. Гобсон (1858-1940), частину, що гарантує існування і збереження робочої сили, і частину - прогресуючої продуктивності яка забезпечує на ринку праці пропозицію більш продуктивної робочої сили. Таким чином, заробітна плата, як форма ціни товару «робоча сила», покликана виконувати відтворювальну і мотиваційну функції.

В природі усе влаштовано так, щоб люди могли жити в матеріальному достатку. Якщо кожен буде труситися сам для себе, але чесно, без обману і злодійства і насильства тоді всі будуть збагачуватися.

В пошуках матеріального забезпечення (більшого доходу) працівники мігрують по країні і за межі країни. Англійський економіст Чайльдон (1630-1699), пояснював процес еміграції так: емігрують ті, що не хочуть працювати, або не знаходять роботи вдома, а коли еміграція набирає небажаних розмірів (із України за роки її незалежності емігрувало до 7 млн. працездатного населення), то еміграцію можна зупинити підвищенням заробітної плати.

Людина, через свою діяльність переслідуючи свої особисті інтереси, тобто - збагачення. При цьому працівник погоджується працюю-

вати не за професією і спеціальністю, а виконувати різні види робіт які оплачуються вище. Особиста свобода найманого працівника дає йому право продавати свою робочу силу будь-кому і в будь-якому місці, а підприємець має можливість купити товар робочу силу в залежності від потреб виробництва не залежно від національності чи місця проживання носія робочої сили.

IV. Висновки. За роки переходу України до ринкової економіки прийнято ряд законодавчих актів держави щодо реформування оплати праці. Одним з них є Закон України «Про оплату праці» (24.03.1995) за яким заробітна плата – це винагорода, що виплачується працівникові за виконану ним роботу. З таким визначенням заробітної плати не можна погодитись, адже це не винагорода, а плата за проданий ресурс; за використану робочу силу, за надану послугу підприємцю.

Подібне тлумачення заробітної плати дають автори підручника політичної економії за ред. проф. Г.А. Огняна (Київ 2003), що власник робочої сили одержує за свою працю, за її кількість і якість плату. Яку виплачує підприємець працівникові за використання його робочої сили. Вона визначається особистим трудовим внеском працівника, залежить від кінцевих результатів роботи фірми і регулюється податками.

Деякі інші визначення заробітної плати подають автори підручника «Основи економічної теорії» С.В. Мочерний та О.А. Устенко (Київ 2005), як грошове вираження вартості та ціни товару робоча сила і частково результативності її функціонування, виходячи з того, що купівля-продаж робочої сили об'єктивно втілюється у формі купівлі-продажу праці, тому вартість робочої сили перетворюється на заробітну плату.

Автори підручника «Основи економічної теорії» за ред. проф. Ю.В. Ніколенка визначають категорію заробітної плати як об'єктивно необхідний для відтворення робочої сили та ефективного функціонування виробництва обсяг вираженої в грошовій формі основної частини життєвих засобів, що відповідає досягнутому рівню розвитку продуктивних сил і зростає пропорційно підвищенню ефективності праці грядущих. Дане визначення є найбільш смислом, але не виражає реального стану ціни робочої сили, що формується на ринку праці.

1. Конституція України. Київ, 1996.
2. Закон України «Про оплату праці». Київ, 1995.
3. Б. Селегмен. Основные течения современной экономической мысли. М. «Прогресс», 1968.
4. Д. Розенберг. История политической экономии. Часть I. Москва, 1934.
5. Д. Розенберг. История политической экономии. Часть II. Москва, 1935.
6. Д. Розенберг. История политической экономии. Часть III, Москва, 1936.

In the article an important socio-economic category which has an influence on effective development of economy and improvement of welfare of population is examined. The problem of organization of wages is one of important in the conditions of transition from an administrative-command to the market economy. In the article different conceptions of the given category are adopted, coming from the concrete history terms of development of society.

Ланіна Т. В.

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ (РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ)

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні зумовлюють необхідність трансформації освіти, зокрема економічної оскільки високоякісний рівень економічної освіти є однією з передумов піднесення економіки України.

Ключові слова: економіка, економічне зростання, європейська інтеграція, професійна освіта, трансформація, Болонський процес, концепція.

I. Вступ. Ми – молодь XXI століття, доби новітніх інформаційних технологій, науково-технічного прогресу, активного впровадження інновацій у політичній, соціально-економічній, культурній сфері розвитку країни, феноменів науки і техніки, сформованої системи законодавчої, виконавчої та судової ланок влади, високорозвиненої зовнішньої та внутрішньої торгівлі, європейської інтеграції та інтенсивних темпів розвитку економіки і світового господарства.

Кожна країна має свій специфічний (індивідуальний) шлях розвитку. Як би вдало не розвивалась держава, на протипагу стрімкому зростанню, постають негативи, що супроводжують реформування та піднесення економіки. Практичний приклад високорозвинених країн свідчить про проблеми, які виникають щодо регулювання політичного, економічного, соціального, культурного сектору і як наслідок гальмують суспільний розвиток, зокрема і України – держави, яка має вигідне географічне положення, багатий сировинний потенціал, систему зовнішньо-

економічних відносин, надзвичайну культурну спадщину, розумних, талановитих людей. Однак ефективному піднесенню нашої країни перешкоджає ряд невирішених питань, які пов'язані з усіма сферами державного розвитку, головною причиною цього є недосконалість стратегії, що сьогодні, як шлях розвитку, обрала політична влада, тому гостро постає необхідність її реформування.

II. Постановка завдання. Трансформаційні перетворення, які зазнала наша держава зумовлюють її наближення до європейського освітнього простору, спонукали нас до вибору теми подальшого дослідження. Метою дослідження є визначення реального стану та перспектив розвитку економічної освіти в Україні та в Західному регіоні зокрема.

III. Результати. Зважаючи на нещодавні зрушення в діяльності нової влади спостерігається нова соціально-орієнтована стратегія розвитку країни, яка покликана покращити рівень добробуту соціально незахищених верств населення, про що свідчить прийнятий у 2006 році бюджет України. Проте така політика не передбачає створення сприятливих умов розвитку підприємства, зокрема малого та середнього бізнесу, який є однією з передумов економічного зростання багатьох європейських країн. Іншим негативом є недостатнє фінансування розвитку фермерського господарства та агропромислового комплексу. Тут спостерігається тенденція зниження матеріально-технічної, сировинної бази, а також відсутність кваліфікованих